

ERZİNCAN'IN VE ERZURUM'UN KURTULUŞU

Rıfat ERDAL

...

Erzincan'a Doğru

Sabahın erken saatlerinde tabur hazırlandı; her sabah Rus siperlerinin gerisinde bulunan zeminliklerden yanan ocakların dumanı görüldüğü halde, o gün duman görmediğimiz gibi, siperler üzerinde de hiçbir canlı göremedik. Ruslar çekilmiş miydi yoksa? ... Yine de öncü tertibatı alarak siperlere yaklaştık. Evet, siperlerde de zeminliklerde de kimse yoktu. Ruslar gecedен çekilip gitmişlerdi. Biz yürüyüşe devam ediyorduk, fakat karın çokluğundan yürüyüş çok müşkül oluyor, karları göğüsleye göğüsleye yol alıyorduk. Hareket ettiğimiz günün akşamına kadar ancak 15 kilometre yol alabilmıştık.

Asker neşelenmiş, sefaleti, yorgunluğu unutmuş, bir an evvel şehir ve kasabalarımızı işgal etmek, oradaki vatandaşlarımızı Ermeni katliamından kurtarmak istiyordu. Şubat'ın 15 ve 16'ncı gün ve gecelerini yürüyerek, Erzincan'ın 10 kilometre mesafede bulunan Yalnızbağlar köyüne girdik. Burası büyük bir köy olmasına rağmen, halkı tamamen muhacir olup gittiği için, Ruslar köyün bütün evlerini söküp, enkazını cepheye taşıyarak zeminlik yapmışlardı. Köyde bir çatı altı bulamadık. Geceyi evlerin harabelerinde geçirerek ertesi gün yani 17 Şubat 1918'de Erzincan'a hareket ettik. Erzincan civarında zayıf bir Ermeni kuvveti ile karşılaştık. Yarım saatlik bir müsademedен sonra Ermeniler epeyce zayıf vererek kaçtılar. Erzincan'a girdik ve ilk faciaya şehirde şahit olduk. Ruslar çekilince, Rus Ermenileri halktan ele geçen birçoklarını şehit etmişlerdi. Sokak aralarında ölümlerle karşılaştık. Türk askerinin şehre girdiğini anlayan, evlerine ve mahzenlere saklanmış olan halk, meydana çıkıp askere yardımcı olmaya başladılar.

Ruslar, Erzincan'da bir çok erzak, silah ve cephane terk etmişlerdi. Ambarlar dolusu un çuvaları, et ve balık konserveleri, tonlarla şeker ele geçirdik. Artık erzak beklemeye lüzum kalmamıştı. Ruslar'ın zayıf olarak bıraktıkları hayvanları ele geçirip, götürebilecekleri kadar erzak yükleyip, beraberimize taşıyorduk. Akşamları konaklayacağımız yerde büyük bir kazanla su kaynatıp, içine 50 – 60 kadar et konservesi ve lüzumu kadar da Ruslar'ın terk ettiği peksimeti doldurup papara yaparak askere yedirdiyorduk. Askerler, çantalarına kilolarla şeker ve muhtelif erzak konserveleri doldurmuştu. Hem bölüğün hazırladığı papara ve diğer erzakı yiyor; hem de kendi çantalarındaki muhtelif erzaktan istifade ediyorlardı.

Bir hafta zarfında asker bayağı kendine geldi. Türk askerinin karnı doyduktan sonra her türlü müşkülü yener ve hiçbir engel onu durduramaz. Gündüzleri mütemadiyen yürüyorduk. Asker bol erzaktan lüzumu kadar istifade edip gürbüzleşmeye başladığı gibi, her yerde bol miktarda bulduğumuz arpa, saman ve hayvan küspelerinden bol bol yiyen zayıf hayvanlar da semizliyordu.

Erzurum'a yaklaştıkça Ermeni kuvveti artıyor ve bizimle birkaç saat müsademe etmek cüretini gösteriyorlardı. Ruslar'ın bırakıp gittikleri bol miktardaki silah ve cephaneden istifade ediyor ve bize karşı makineli tüfek ve top bile kullanıyorlardı. Piyade tüfeğini iyi kullanıyorlardı ama makineli tüfek ve topta acemi oldukları tam manasıyla belli oluyordu.

Çardaklı'dan hareketimizin 15'inci günü Kütür köprüsünü geçip Mamahatun ve Aşkale'ye girdik. Erzurum'a taarruz hazırlığı başladı. Ermeniler'in Erzurum civarında bir ölüm kalım muharebesi yapacaklarını haber alıyorduk. **Aşkale kazasının Cinis, Merdiven, Agaver köylerine girdiğimiz zaman gözlerimizi yaşartan facialarla karşılaştık. Köy halkından birçoklarını camilere ve evlere kapatıp yakmışlardı.** Bu köylerden sağ kalanlar bizim askerin köye girmesi üzerine yangın yerlerinde ölümlerini aramaya başladılar.

Erzurum'un İşgali

11 Mart 1918 akşamı alaydan aldığımız emir üzerine, gece yarısı Erzurum'un İstanbul kapısı istikametinde ilerlemeye başladık. 12 Mart 1918 şafak atarken, bizim tabur ve civarımızdaki taburlar İstanbul kapısından Erzurum'a girdik. Erzurum'un içinde sokak muharebesi başladı. Ermeniler sokakların köşe başlarını ve yüksek evlerin pencerelerini tutmuş ateş ediyorlardı. Birkaç top da Erzurum – Erzincan şosesini takiben Erzurum'a yürüyen birlikler üzerine ateş ediyordu. Ama Ermeniler topçulukta acemi olduklarından şarapneller ve taneler yürüyen birliklerin 500 metre sağ ve sollarına düşüyor, zarar vermiyordu. Biz askere süngü taktırmış bir taraftan görebildiğimiz Ermeniler'e ateş etmekle beraber, bir taraftan da süngü hücumu ile sokak başlarını tutuyor, sokak aralarında kaçışan Ermeniler'e yetişip süngülüyorduk.

Allah Allah seslerini duyan halk da yavaş yavaş evlerinden çıkmaya ve Türk askerlerini görünce, eline geçirdiği balta, kazma, kürek ne buldu ise askerin önüne düşerek Halid Ağa Oteli civarında bulunan ve Ruslar'ın malzeme ambarı yapmış olduğu Ulu Cami'ye doğru koşmaya başlamıştı.

Caminin kapıları kırıp içeri giren halk oradan elde ettikleri Rus silah ve cephanelerini alıp, askerle birlikte düşman avına çıktılar. Öğleye doğru şehrin içinde silah sesleri azalmış ve Ermeniler'den sağ kalanlar Kars kapısından çıkıp Deveboynu'na doğru kaçmaya başlamışlardı.

Ulu Cami ambarının muhafazasını benim bölüğe vermişlerdi. Ambarda yığın yığın elbise, çamaşır, postal ve keçe çizmeler vardı. Bölük efradı üzerlerindeki yırtık elbise ve çamaşıruları çıkarıp yeni elbise ve çamaşıruları giymiş, ayaklarına postal ve keçe çizmeler geçirmişlerdi. Bizim bölük adeta bir Rus birliğine benzemişti. Rus elbiselerinin yakalarında topçu, piyade, süvari alametleri vardı. Bu alametleri söktürüp, askerin kıyafetine bir çeki düzen verdik.

13 Mart 1918 günü Hasankale'ye girdik. Sonra yola devam ettik. Bizim alayın taburları artık Sarıkamış'a taarruz hazırlığına başlamıştı.

...

KAYNAK : Rifat ERDAL; **Bir Yedek Subay'ın 1. Dünya Harbi Hatıraları**; Hayat Tarih Mecmuası; Sayı: 8; Eylül 1971; Doğan Kardeş Matbaacılık Sanayi A.Ş. Basımevi; İstanbul, 1971; s.76,77. (A.Y.K. Arşivi)

